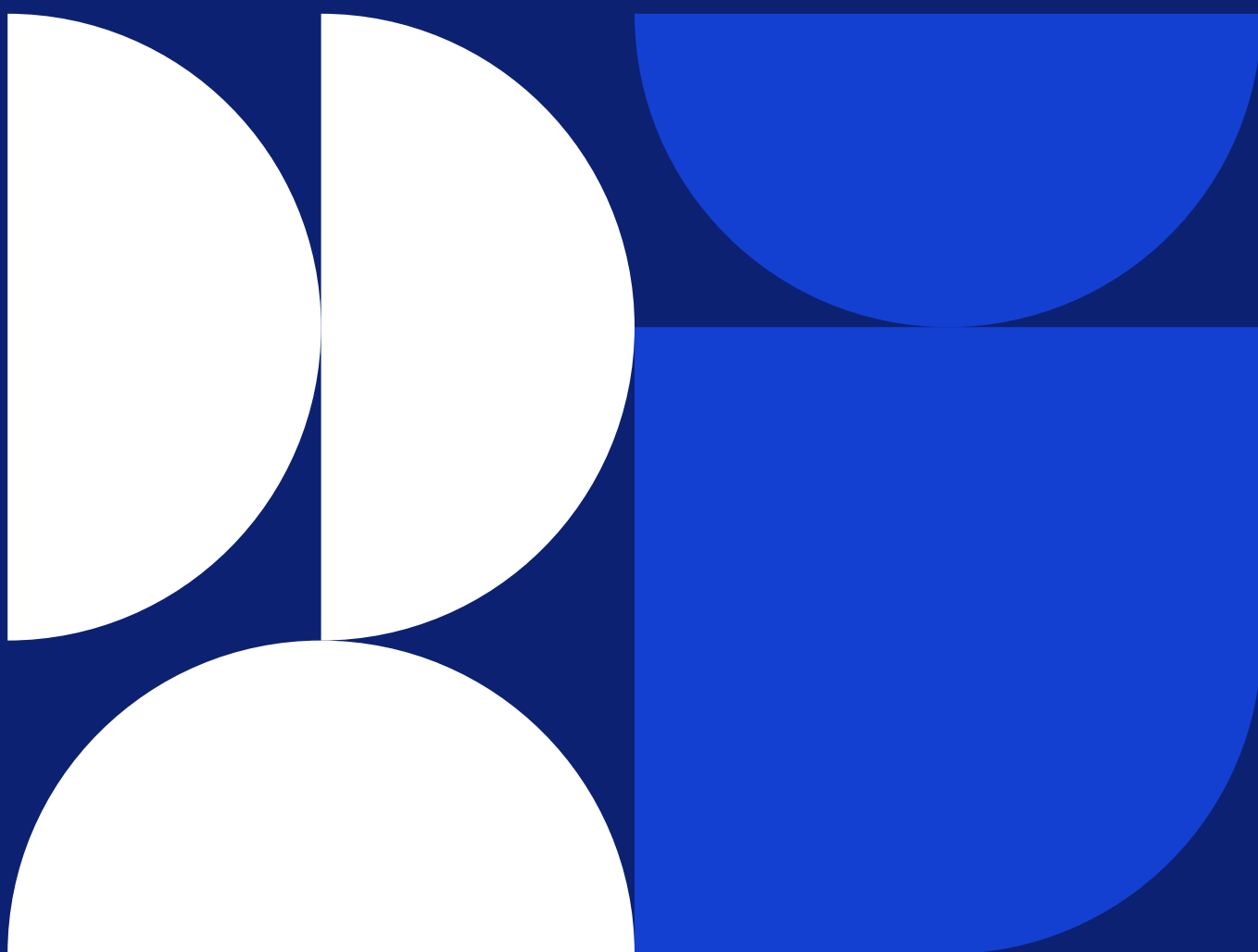


Främja forskningskommunikation

Strategier och lärdomar från Europa



Främja forskningskommunikation

Strategier och lärdomar från Europa

VR2601
Dnr 9.1-2026-00023
ISBN 978-91-89845-46-6

Författare: Cissi Billgren Askwall och Anna Maria Fleetwood

Swedish Research Council
Vetenskapsrådet
Box 1035
SE-101 38 Stockholm, Sweden

Innehållsförteckning

Förord	4
Sammanfattning.....	5
Summary.....	7
1 Syfte, mål och tillvägagångssätt.....	9
1.1 Bakgrund.....	9
1.2 Definitioner.....	9
1.3 Syfte och mål	10
1.4 Tillvägagångssätt	10
2 Forskningskommunikationsstöd i nio länder och i EU-kommissionen	11
2.1 Danmark	11
2.2 Irland.....	13
2.3 Luxemburg.....	15
2.4 Nederländerna.....	16
2.5 Tyskland	19
2.6 Österrike	21
2.7 Storbritannien	23
2.8 Spanien	26
2.9 EU-kommissionen	28
2.10 Sverige	34
3 Sammanfattning och slutsatser	37
3.1 Strategier.....	37
3.2 Finansiärernas arbete	37
3.3 Finansieringsformer	38
3.4 Initiativ, incitament och utvärdering.....	38

Förord

Investeringar i forskning och tillgång till evidensbaserad kunskap är hörnstenar för en hållbar och demokratisk samhällsutveckling. Samtidigt sker forskning i en alltmer polariserad, mångfacetterad och svårnavigerad kontext.

Målgruppsanpassad och effektiv forskningskommunikation är en viktig förutsättning för att stimulera dialog, ge underlag för beslutsfattare och främja en saklig och konstruktiv debatt.

Forsningskommunikationen har professionaliserats och utgör också ett växande forskningsfält. Nationella och internationella initiativ och strategier bidrar till att stärka dialogen mellan forskning och samhälle, och därmed forskningens kvalitet. I många länder ses kommunikation numera som en integrerad och strategisk del av forskningsprocessen.

I Sverige har Vetenskapsrådet i uppdrag att nationellt ansvara för samordning av kommunikation om forskning och forskningsresultat. Myndigheten ska också arbeta för en utveckling mot öppen vetenskap, vilket innefattar forskningskommunikation.

Vetenskapsrådet har undersökt hur närliggande länder och EU-kommissionen arbetar med forskningskommunikation. I denna rapport redovisar vi resultatet och ger rekommendationer om vägar framåt.

Stockholm, 26 januari 2026

Katarina Bjelke

Generaldirektör, Vetenskapsrådet

Sammanfattning

Europa satsar stora resurser på forskning, men för att resultaten ska komma till nytta krävs också effektiv kommunikation. Denna rapport undersöker hur centrala aktörer i europeiska länder arbetar med forskningskommunikation.

Vetenskapsrådet är Sveriges största statliga forskningsfinansiär och har i uppdrag att nationellt samordna kommunikation om forskning och forskningsresultat. Ett av Vetenskapsrådets strategiska mål är att bidra till att vetenskaplig kunskap sprids och används. Syftet med rapporten är att inspirera och ge idéer för att stärka arbetet med samverkan och forskningskommunikation. Målet är att skapa bättre förutsättningar för ömsesidigt utbyte mellan forskning och andra delar av samhället.

Rapporten redovisar hur aktörer i Danmark, Irland, Nederländerna, Luxemburg, Spanien, Storbritannien, Tyskland, Österrike, Sverige samt EU-kommissionen främjar och utvärderar forskningskommunikation. Urvalet av länder baseras på geografisk och kulturell närhet till Sverige samt länder som är ledande inom forskningskommunikation. Flera metoder har använts: Sammanställning av digitala källor, intervjuer med nyckelpersoner, deltagande vid internationella konferenser och i internationella arbetsgrupper.

I flera länder har stora forskningsdepartement en aktiv roll i att främja forskningskommunikation. I Sverige ligger ansvaret främst på statliga myndigheter. Länder som prioriterar forskningskommunikation har ofta ett mer utvecklat ekosystem för samhällsdialog, som till exempel Nederländerna. I de länder där forskningskommunikation är en del i generella strategier för forskning och innovation får frågan större tyngd.

Forskningsfinansiärer främjar forskningskommunikation genom krav, incitament och möjlighet att använda anslag till kommunikationsinsatser. Särskild utvärdering av kommunikationsinsatser är dock ovanligt. I vissa länder, som Irland och Luxemburg, används nyckeltal för att mäta samverkan med samhället. Storbritanniens största forskningsfinansiär UKRI inkluderar allmänhetens perspektiv i vissa bedömarpaneler.

I flera länder erbjuds särskilda medel för forskningskommunikation, både i form av fristående utlysningar och som extra bidrag i befintliga forskningsprojekt. Privata stiftelser och regionala aktörer spelar en viktig roll i vissa länder, till exempel i Danmark och Tyskland.

Vissa nationella initiativ och kompetenscenter som NCCPE i Storbritannien, NEWS i Nederländerna och Vetenskap & Allmänhet i Sverige erbjuder olika former av resurser och stöd för forskningskommunikation. Det finns också en rad EU-projekt som utvecklat digitala verktygslådor för forskningskommunikation och public engagement. Science Media Centres

hjälp journalister att finna forskare och forskning, och webbplattformar som forskning.se och videnskab.dk erbjuder allmänheten nyheter om forskningsresultat.

Genom CoARA-processen utvecklas olika indikatorer för att bredda hur forskning bedöms, bland annat för hur forskningen får genomslag i samhället. Det är vanligt med priser för framstående forskningskommunikation, liksom med nätverk och fysiska mötesplatser för dem som arbetar med och forskar inom forskningskommunikation. Det vetenskapliga fältet forskningskommunikation växer snabbt och har egna tidskrifter och konferenser.

Summary

Europe invests considerable resources in research, but effective communication is also required in order for the results to be used. This report examines how key players in European countries work with research communication.

The Swedish Research Council is Sweden's largest government research funding body and is tasked with nationally coordinating communication about research and research results. One of the Council's strategic goals is to contribute to the dissemination and use of scientific knowledge. The purpose of the report is to inspire and provide ideas for strengthening collaboration and science communication. The goal is to create better conditions for mutual exchange between research and other parts of society.

The report describes how actors in Denmark, Ireland, the Netherlands, Luxembourg, Spain, the United Kingdom, Germany, Austria, Sweden and the European Commission promote and evaluate science communication. The selection of countries is based on geographical and cultural proximity to Sweden, as well as countries that are leaders in research communication. Several methods have been used: compilation of digital sources, interviews with key individuals, participation in international conferences and international working groups.

In several countries, large research ministries play an active role in promoting science communication. In Sweden, responsibility lies primarily with government agencies. Countries that prioritise science communication often have a more developed ecosystem for public dialogue, such as the Netherlands. In countries where science communication is part of general strategies for research and innovation, the issue is given greater weight.

Research funders promote science communication through requirements, incentives, and the opportunity to use grants for communication initiatives. However, specific evaluation of communication initiatives is uncommon. In some countries, such as Ireland and Luxembourg, key performance indicators are used to measure collaboration with society. The UK's largest research funder, UKRI, includes the public perspective in certain assessment panels.

Several countries offer special funding for science communication, both in the form of separate calls for proposals and additional grants for existing research projects. Private foundations and regional actors play an important role in certain countries, such as Denmark and Germany.

Certain national initiatives and centres, such as NCCPE in the UK, NEWS in the Netherlands and Vetenskap & Allmänhet in Sweden, offer various forms of resources and support for science communication. There are also a number of EU projects that have developed digital toolkits for science communication and

public engagement. Science Media Centres help journalists find researchers and research, and web platforms, such as forskning.se and videnskab.dk, offer the public news about research results.

Through the CoARA process, various indicators are being developed to broaden how research is assessed, including how research impacts society. Awards for outstanding science communication are common, as are networks and physical meeting places for those who work with and conduct research in science communication. The scientific field of science communication is growing rapidly and has its own journals and conferences.

1 Syfte, mål och tillvägagångssätt

Europa investerar stora resurser i att utveckla ny kunskap baserad på forskning. För att dessa resultat ska kunna komma till användning måste de kommuniceras.

Forskningskommunikation spelar en viktig roll för att stärka förtroendet för vetenskapen och främja beslut som vilar på kunskap och evidens. Forskningen behöver vara öppen, tillgänglig och begriplig, och därför är forskningskommunikation en viktig aspekt av både öppen vetenskap och forskningsprocessen.

1.1 Bakgrund

Vetenskapsrådet är Sveriges största statliga forskningsfinansiär. Ett av myndighetens uppdrag är att ansvara för samordning av kommunikation om forskning och forskningsresultat.

Att alla kan ta del av forskningsbaserad kunskap bidrar till ett fritt och demokratiskt samhälle och en klokare värld. Därför är ett av målen i Vetenskapsrådets övergripande strategi att bidra till att vetenskaplig kunskap sprids och används.

1.2 Definitioner

Med **forskningskommunikation** avser vi kommunikation som syftar till att sprida forskningsbaserad kunskap och interagerar med olika delar av samhället. Kommunikation mellan forskare kallas ofta vetenskaplig eller inomvetenskaplig kommunikation.

Samverkan är en lagstadgad del av forskares arbete. Den svenska högskolelagen anger att: "I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället för ömsesidigt utbyte och verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta." Kommunikation är nödvändig för att samverkan mellan forskning och andra delar av samhället ska kunna ske.

I andra länder används ofta begreppet **Public Engagement**. Termen beskriver de många sätt som forskare och forskande organisationer kan involvera allmänheten på.

Forskningskommunikation kan ske med olika grad av interaktion. **Information** är envägskommunikation med ingen eller liten interaktion mellan avsändare och mottagare. På engelska används ofta termerna "outreach" (att nå ut med information) och "dissemination" (att sprida information). **Dialog** kännetecknas

av att alla parter kan komma till tals och interagera. **Samskapande** (co-creation) innebär att andra än forskare bidrar konkret till forskningsprocessen.

Öppen vetenskap är ett samlingsbegrepp för en rad olika praktiker som gör den vetenskapliga processen mer öppen och tillgänglig. Grundläggande för öppen vetenskap är att andra forskare och andra delar av samhället fritt ska kunna nå och använda forskningens resultat, och att forskningsprocessen ska vara transparent genom att forskarna tillgängliggör forskningsdata. Kommunikation om forskning till allmänhet och beslutsfattare är också en viktig del.

Forskning om forskningskommunikation är ett ungt och växande fält med en infrastruktur i form av vetenskapliga tidskrifter, internationella nätverk och regelbundna konferenser.

1.3 Syfte och mål

Vi har undersökt hur centrala aktörer i nio europeiska länder samt EU-kommissionen främjar och utvärderar forskningskommunikation. Syftet med denna rapport är att ge inspiration och idéer till hur svenska aktörer kan stärka arbetet med forskningskommunikation och samverkan. Målet är att skapa bättre förutsättningar för att vetenskaplig kunskap sprids och används.

1.4 Tillvägagångssätt

För att ta reda på hur andra länder arbetar med forskningskommunikation har vi kombinerat olika typer av faktainsamling:

- sammanställning av digitala källor
- intervjuer med nyckelpersoner
- medverkan vid internationella konferenser
- medverkan i internationella grupperingar som Science Europes arbetsgrupp kring forskningskommunikation och EU-kommissionens Mutual Learning Exercise on Public Engagement in Research & Innovation.

Urvalet har gjorts utifrån vilka länder som liknar Sverige, som ligger nära geografiskt och/eller kulturellt, och/eller som kan ses som ledande inom forskningskommunikation.

2 Forskningskommunikationsstöd i nio länder och i EU-kommissionen

Hur arbetar andra länder med att stärka forskningskommunikation? Vi har tittat på centrala aktörer i Danmark, Irland, Nederländerna, Luxemburg, Spanien, Storbritannien, Tyskland, Österrike, samt i Sverige och inom EU-kommissionen. Sammanställningen fokuserar på strategier, forskningsfinansiärers arbete, finansieringsformer, nationella initiativ, incitament för forskare och utvärderingar för att kommunicera om forskning. Vi lyfter även goda exempel som kan inspirera.

2.1 Danmark

År 2023 bestod cirka 2,98 procent av Danmarks BNP av kostnader för forskning och utveckling (FoU).

Ledande danska forskningsaktörer är de statliga forskningsfinansiärerna Danmarks frie forskningsfond, Danmarks grundforskningsfond och Innovationsfonden Danmark. Dessutom finns en rad privata stiftelser och fonder som finansierar både forskning och forskningskommunikation.

Utöver det finns också Videnskabernes Selskab, som är en akademi för framstående forskare som vill stärka vetenskapens ställning i Danmark och främja tvärvetenskaplig förståelse.

2.1.1 Strategier

Forskningskommunikation – ofta kallat ”formidling” – är inte del av någon nationell strategi för forskning och innovation. Det finns inte heller någon särskild nationell strategi för forskningskommunikation. Däremot har Danske Universiteter, en intresseorganisation motsvarande Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) enats om **sju övergripande principer för god forskningskommunikation**¹.

2.1.2 Finansiärernas arbete

De största statliga finansiärerna främjar på olika sätt kommunikation om den forskning de finansierar:

Danmarks frie forskningsfond som stödjer oberoende grundforskning inom alla vetenskapsområden, ger också råd till Folketinget, ministerier, myndigheter med flera och ställer särskilda krav på kommunikation i projektansökningar.

¹[Sju övergripande principer för god forskningskommunikation \(2019\). Danske Universiteters webbplats.](#)

Danmarks grundforskningsfond som finansierar excellent grundforskning och etablering av forskningscenter ställer krav på att resultaten av centrens arbete ska göras öppet tillgängliga. Fonden följer också upp hur projekten arbetar med förmedling av resultat till offentligheten och har anordnat kurser i forskningskommunikation för intresserade forskare.

Den största danska forskningsfonden, **Novo Nordisk fonden**, uppmuntrar forskare med stöd från fonden att prioritera kommunikation men ställer inga generella krav på kommunikationsinsatser. I några program där forskningskommunikation ingår följs dessa insatser också upp.

2.1.3 Finansieringsformer

En rad privata stiftelser och fonder ger stöd till projekt inom forskningskommunikation, bland annat Carlsbergfondet, Tuborgfondet, Velux fonden och Novo Nordisk Fonden,

Novo Nordisk Fonden erbjuder projektstöd till ”nyttänkande kommunikation och upplysande samtal”. Projekten kan vara i upp till fem år och anslagen från 100 000 till 4 300 000 danska kronor. Det går också bra att söka medel för forskningskommunikation i fondens allmänna utlysning.

2.1.4 Initiativ, incitament och utvärdering

Formidlingsakademiet, som drivs av Videnskabernes Selskab, ger praktiskt inriktade och kostnadsfria kurser i forskningskommunikation för forskare. Samtidigt utgör akademien ett nätverk för forskare intresserade av forskningskommunikation. Flera stiftelser och fonder finansierar gemensamt initiativet.

Videnskab.dk är en populärvetenskaplig fritt tillgänglig nyhetsportal som drivs av en fristående redaktion med journalister sedan 2008. Förutom artiklar, filmer och poddar om ny forskning publiceras artiklar skrivna av forskare. Dessutom erbjuder redaktionen hjälp med att kommunicera forskning och utbildar forskare i forskningskommunikation. Finansieringen utgörs av statliga medel, bidrag från stiftelser och intäkter från annonser och kursverksamhet.

Danska utbildnings- och forskningsdepartementet delar sedan 2004 ut ett **årligt pris i forskningskommunikation**. Priset är på 200 000 danska kr och går till en forskare eller forskargrupp ”som har en stark känsla för levande och precis kommunikation, och som gör stora insatser för att kommunicera sin forskning till en bredare allmänhet.”

Vissa universitet i Danmark har skicklighet i kommunikation som ett av flera krav vid anställningar. De flesta har också undertecknat överenskommelsen Coalition for Advancing Research Assessment, CoARA.

Goda exempel

[Constructive Institute](#) i Århus är ett oberoende centrum för konstruktiv journalistik som startades 2017. Konstruktiv journalistik syftar till att komplettera traditionell nyhetsrapportering med lösningsfokuserade, nyanserade och samhällsengagerade perspektiv. Målet är att ge en mer balanserad och realistisk bild av världen. Centret hjälper medier och journalister att använda konstruktiv journalistik genom en portal med best practice, kompetensutveckling och oberoende forskning. Verksamheten finansieras av flera danska privata fonder.

2.2 Irland

Irland satsar relativt lite på FoU jämfört med många andra länder. Enligt statistik för 2023 ligger Irlands FoU-utgifter på omkring 1,58 procent av BNP.

Den viktigaste forskningsaktören är den statliga finansiären Research Ireland (som bildades 2024 genom en sammanslagning av Science Foundation Ireland och Irish Research Council). Dessutom finns en rad andra finansiärer av forskning i form av 27 myndigheter för olika områden, till exempel miljö och vård. Men forskningsfinansiering är bara en mindre del av vad dessa myndigheter arbetar med.

2.2.1 Strategier

Irlands Research and Innovation Act från 2024 beskriver hur forskning och innovation ska finansieras genom Research Ireland. Research Ireland har också i uppdrag att främja Public Engagement. Det kommer särskilt att lyftas fram i deras strategi som är under utveckling och väntas antas i slutet av 2025.

2.2.2 Finansiärernas arbete

Research Ireland främjar och stödjer ”Education and Public Engagement (EPE)” på flera sätt. De har en särskild modell kallad **Education and Public Engagement Framework and Impact**. Enligt modellen är Public Engagement ett huvudmål med Research Irelands storskaliga satsningar eftersom det ger mervärde till forskningen.

I vissa utlysningar, till exempel för forskningscentrum, är Public Engagement ett nyckelkrav. Syftet är att säkerställa att centren fokuserar tillräckligt på att nå genomslag. ”Outreach” kan vara bra för att informera och engagera men Research Ireland förväntar sig djupare ömsesidig dialog där intressenter ges möjlighet att påverka forskningen i en iterativ process.

Forskningscentrumen anställer Public Engagement Managers i sina team och Research Ireland anordnar regelbundna nätverksträffar för dem. Centrumen har

också nyckeltal för EPE. Kvalitativa aspekter av EPE bedöms baserat på årliga rapporter och fysiska besök.

Det finns också utlysningar där Public Engagement är en viktig komponent i forskningsprojektet. Research Irelands **National Challenge Fund** ger stöd för att angripa utmaningar och problem i flera finansieringssteg. Här är intressenter med i teamet och bidrar tydligt i forskningsprocessen så att resultaten blir användbara och hållbara.

2.2.3 Finansieringsformer

Research Ireland är den enda finansiären av EPE i Irland. EPE är också ett av kärnmålen för Research Ireland, formulerat som:

”Stärka forsknings- och innovationssystemets engagemang med

- regeringen, ministrar och organ som helt eller delvis finansieras av offentliga medel
- företag, icke-statliga organisationer, kulturinstitutioner och samhället i stort; att främja och utveckla Irland som en plats som är gynnsam för att bedriva forskning och innovation; att främja principer om jämlikhet, mångfald och inkludering inom forskning och innovation.”

Research Ireland finansierar ungefär 40 Public Engagement-projekt per år genom Discover Programme Call. Olika typer av organisationer kan söka upp till 60 000 euro per år för mindre projekt eller 300 000 euro för större tvååriga nationella eller internationella projekt. Dessutom finns särskilda utlysningar för vetenskapsfestivaler och event kopplade till Science Week, som koordineras av Research Ireland. De organiserar också ett mentorprogram där erfarna festivalarrangörer hjälper nybörjare.

2.2.4 Initiativ, incitament och utvärdering

Campus Engage var ett program som Irish University Association drev. Syftet var att bygga ett ramverk för dem som arbetar med Public Engagement vid de irländska lärosätena. Programmet är avslutat men utvecklade verktyg och resurser som är fortsatt tillgängliga online. Research Ireland har ambitionen att erbjuda mer stöd till forskare framöver, till exempel via utbildningar och webbaserade resurser.

I Irland finns ett nationellt kapitel för CoARA, där organisationer som signerat CoARA-överenskommelsen arbetar tillsammans för att bredda hur forskning utvärderas.

Creating our future

Den irländska ministern för Further and Higher Education, Research, Innovation and Science lanserade 2021 ett initiativ för att brett engagera människor i forskning och innovation. Initiativet leddes av Science Foundation Ireland (nu Research Ireland) som bjöd in irländarna att bidra med idéer till landets framtida forskning. Uppmaningen var ”Tell us your

idea for what researchers in Ireland should explore to create a better future”. Mer än 18 000 svar lämnades efter en omfattande kampanj. Ett 80-tal organisationer och ett 70-tal forskare bidrog också med goda råd och expertkunskaper. Svaren delades upp i 16 teman och fem prioriterade områden. Resultaten har bidragit till en ny nationell strategi för forskning och innovation. Alla offentliga organ ska också ta del av resultaten från Creating our future och överväga dem i sitt arbete.

2.3 Luxemburg

Luxemburg är ett av de länder i Europa som satsar minst på forskning och innovation i förhållande till folkmängden. År 2023 var andelen som lades på forskning och utveckling 1,03 procent av landets BNP.

De viktigaste forskningsaktörerna är Luxembourg National Research Fund (FNR) Luxemburgs universitet och de tre forskningsinstituten LIST, LIH och LISER.

2.3.1 Strategier

I Luxemburgs nationella strategi för forskning och innovation från 2019 anges att forskning behöver förankras stadigt i samhället om landet ska kunna bli en ledande kunskapsnation. Det beskrivs handla om att kommunicera om och visa på vikten av kunskap och innovation, att direkt involvera människor i forskning, och att främja dialog mellan forskare och beslutsfattare.

2.3.2 Finansiärernas arbete

Forskningsrådet FNR har tre prioriteringar i sin strategiska verksamhetsplan 2022–2025. En av dem är att förankra vetenskap och forskning i samhället och att stödja utbyte mellan forskare och allmänhet. Det ska ske genom att översätta och överföra kunskap, se till att forskningen är relevant för samhället, främja Public Engagement och trovärdig forskningskommunikation, samt stödja innovation i STEM-undervisning (science, technology, engineering, mathematics). I planen finns också nyckeltal för ”Science in Society”.

FNR har inte som krav att beviljade forskningsprojekt ska ägna sig åt kommunikation, men uppmuntrar det. Det är möjligt att ta med kommunikationsaktiviteter i ansökningar om forskningsmedel.

2.3.3 Finansieringsformer

FNR har årliga utlysningar för projekt inom forskningskommunikation. Det går dels att söka upp till 60 000 euro för ettåriga projekt, dels upp till 400 000 euro för treåriga större projekt. Utlysningarna är öppna även för civilsamhällesorganisationer och offentliga aktörer.

Det finns också privata stiftelser som stödjer initiativ inom forskningskommunikation, till exempel André Losch foundation.

2.3.4 Initiativ, incitament och utvärdering

FNR ser på Public Engagement som en integrerad del av forskningen och ett gemensamt ansvar för forskande organisationer och forskningsfinansiärer. Forskningsrådet samarbetar med utbildningssektorn för att främja aktiviteter runt forskning i skolan och för allmänheten. FNR organiserar också själva aktiviteter för allmänheten, använder olika medieformat som webbportaler, tiktok-filmer och tv-program, och erbjuder lärare och forskare kurser i forskningskommunikation, liksom anordnar utbildningar i Public Engagement och hur man når fram till politiker.

FNR har signerat såväl San Fransisco Declaration on Research Assessment, (DORA) som CoARA, och arbetar för att bredda kriterierna för hur forskning utvärderas.

FNR Science in Society Unit

För att stärka forskningskommunikation och Public Engagement i Luxemburg har forskningsrådet FNR en särskild enhet, vid sidan av kommunikationsenheten. Science in Society-enheten organiserar egna aktiviteter och arenor för dialog mellan forskare/forskningskommunikatörer och allmänheten, och arbetar med att stärka och stimulera andra aktörer att arbeta med forskning.

Exempel på aktiviteter som enheten driver är den årliga konferensen Scicomm Lux, en nationell vetenskapsfestival, ett initiativ där forskare besöker skolor, tv-programserien Take Off där ungdomar tävlar mot varandra i lag i olika utmaningar kopplade till experiment och forskning, ett nätverksprogram för forskare och parlamentariker, och sajten science.lu. FNR delar också ut priser för Outstanding mentor och Outstanding Promotion of Science to the Public.

2.4 Nederländerna

Nederländerna har en FoU-andel på cirka 2,22 procent av BNP, vilket är något under EU:s mål på 3 procent, men ändå relativt högt i europeisk jämförelse.

Det nederländska forskningsrådet Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) ansvarar för flera initiativ för statlig styrning av forskningssystemet. En annan viktig aktör är Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW) som främjar vetenskaplig kvalitet och ger råd till regeringen.

2.4.1 Strategier

Nationale Wetenschapsagenda (NWA) lanserades av den nederländska regeringen 2015. Syftet var att utveckla en forskningsagenda som möter

samhällsutmaningar och prioriterar utifrån samhällets behov. Det nederländska forskningsrådet NWO ledde en bottom-up-process, där forskare, beslutsfattare, företag och allmänheten deltog. Över 12 000 möjliga forskningsfrågor samlades in.

Agendan betonar vikten av att stärka dialogen mellan forskning och samhälle genom riktad kommunikation, utåtriktade aktiviteter och medborgarforskning.

Open Science Netherlands är ett regeringsinitiativ som uppmanar forskningsaktörer att strukturera, integrera och stödja öppen vetenskap och Public Engagement. Målet är att göra öppen vetenskap till norm i Nederländerna. Initiativet drivs av NWO och följer strategin ”Open Science 2030”.

Initiativet stödjer finansiering, kapacitetsuppbyggnad och infrastruktur i linje med EU:s strategi för öppen vetenskap. Forskningskommunikation och Public Engagement lyfts fram som centrala för forskningens kvalitet, samverkan och samhällspåverkan. Genom dialog och medborgarforskning involveras aktörer utanför akademien i att forma forskningsaktiviteter. Den årliga finansieringen är 20 miljoner euro.

2.4.2 Finansiärernas arbete

Forskningskommunikation är en prioriterad del av Nederländernas forskningspolitik, i syfte att öka forskningens relevans, transparens och samhällsnytta. Särskild vikt läggs vid hur forskningsresultat planeras att nå bredare målgrupper, något som ibland ingår i bedömningen av forskningsansökningar. Denna aspekt kan direkt påverka beslut om finansiering.

2.4.3 Finansieringsformer

WECOM-programmet är ett NWO-initiativ under NWA som sedan 2018 finansierar projekt som stärker relationen mellan vetenskap och samhälle. Programmet syftar till att göra forskning mer inkluderande, dialogbaserad och relevant genom att stödja innovativa kommunikationsinsatser. Projekten ska främja förståelse för vetenskap, involvera olika målgrupper och ha potential för långsiktig effekt, även efter finansieringsperioden.

2.4.4 Initiativ, incitament och utvärdering

WetenschapVeilig (SafeScience) är ett nederländskt initiativ som erbjuder stöd till forskare och annan personal vid vetenskapliga institutioner som utsätts för hot, trakasserier eller hatpropaganda.

Nationaal Expertisecentrum Wetenschap en Samenleving (NEWS) är ett nationellt expertcentrum för forskningskommunikation, se rutan nedan.

Det nationella **programmet Recognition & Rewards**, I, breddar synen på forskningsmeriter bortom traditionella indikatorer som publikationer och citeringar. Programmet lyfter fram samhällsengagemang, utbildning och

forskningskommunikation som lika viktiga delar av forskarens arbete. Det innebär att vad som räknas som akademisk excellens håller på att omdefinieras.

Ett centralt dokument är positionspapperet *Ruimte voor ieders talent* (Utrymme för allas talang), publicerat av Netherlands Federation of University Medical Centres (NFU) KNAW, NWO och Dutch organisation of healthcare research and healthcare innovation (ZonMw)². Dokumentet förespråkar att inte enbart akademiska resultat, utan även forskares insatser inom utbildning, samhällspåverkan och forskningskommunikation ska vara meriterande. Syftet är att det akademiska systemet bättre ska spegla forskningens roll i samhället och ge utrymme för olika karriärvägar och kompetenser.

Det finns ett så kallat **nationellt kapitel av CoARA** i Nederländerna där organisationer som signerat överenskommelsen bildar ett kunskapsnav för att reformera hur forskning utvärderas.

Se även Open Science Netherlands i avsnitt 2.4.1.

NEWS – Nederländernas nationella center för forskningskommunikation

Det nederländska expertcentret NEWS, lanserat 2024, samordnar forskningskommunikation på nationell nivå. Syftet är att stärka kopplingen mellan vetenskap och samhälle genom att samla initiativ, sprida kunskap och främja samarbete mellan universitet, forskningsinstitut, museer, beslutsfattare och finansiärer.

NEWS fungerar som ett strategiskt center för att:

- stimulera effektiv forskningskommunikation
- koppla samman aktörer inom vetenskap och samhälle
- samla och säkra kunskap och erfarenheter
- ge råd och stöd för att förbättra kommunikation om forskning.

Initiativet togs av en tidigare forskningsminister. Centret är en tioårig satsning.

² [Room for everyone's talent \(2019\) på NWO:s webbplats](#)

2.5 Tyskland

Tysklands investeringar på forskning och utveckling har de senaste åren legat runt 3,10 procent av BNP, vilket gör landet till ett av Europas mest FoU-intensiva.

Departementet **Bundesministerium für Forschung, Technologie und Raumfahrt (BMFTR)** är en nyckelaktör inom forskningskommunikation i Tyskland. Det finansierar och samordnar flera av landets ledande forskningsinstitutioner, initiativ och plattformar. **Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG)** är Tysklands största forskningsfinansiär och är tillsammans med BMFTR det främsta statliga styrinstrumentet för forskningssystemet. DFG finansieras av staten och delstaterna.

Projektorganisationer som **Deutsches Zentrum für Luft- und Raumfahrt (DLR)**, **Forschungszentrum Jülich (Jülich)** och **Karlsruher Institut für Technologie – Projektträger Karlsruhe (KIT-PTKA)** spelar en viktig roll i FoU-landskapet. De erbjuder rådgivning, finansieringsadministration och projektutvärdering, främst för departement, men även för företag och stiftelser. Departementet använder projektorganisationerna som sin operativa förlängning via offentliga upphandlingar. Trots att de konkurrerar om uppdrag, samarbetar organisationerna också inom ett nätverk.

Även näringslivet bidrar till forskningskommunikation genom icke-vinstdrivande stiftelser. Bland de mest framträdande är **Volkswagen Stiftung**, **Stifterverband** och **Klaus Tschira Stiftung**. En annan viktig aktör är **Helmholtz-Gemeinschaft**, en vetenskaplig organisation som består av flera forskningscentrum. Samtliga främjar på olika sätt dialogen mellan forskning och samhälle.

2.5.1 Strategier

#FactoryWisskomm är ett större initiativ från departementet BMFTR som syftar till att stärka forskningskommunikationen i Tyskland.

År 2020 samlades cirka 150 experter för att ta fram ett ramverk med rekommendationer och med fokus på att fördjupa samspelet mellan forskare och medborgare. #FactoryWisskomm är en nationell motor för att omforma hur forskning kommuniceras och samverkar med samhället. En viktig del är att forskningsbaserad kunskap ska bidra till informerade beslut och demokratisk dialog.

Rekommendationerna har vidareutvecklats och nya aktörer har tillkommit i en andra upplaga av #FactoryWisskomm (2022–2025). Under 2025 sker en omstrukturering som förväntas resultera i mer institutionaliserade och permanenta aktiviteter.

2.5.2 Finansiärernas arbete

Alla forskningsprogram vid forskningsfinansiären DFG inkluderar möjligheten att söka stöd för forskningskommunikation. Finansiering för forskningskommunikation måste alltid vara kopplad till ett DFG-finansierat forskningsprojekt. Forskare kan också ansöka om extra medel för forskningskommunikation som en del av ett pågående projekt. Fokus är på dialog och deltagande, populärvetenskap och pedagogiska insatser. DFG uppmuntrar även forskare de stödjer att föra dialog och kommunicera om sin forskning.

2.5.3 Finansieringsformer

Departementet BMFTR erbjuder projektstöd för forskningskommunikation inom större forskningsprogram och har särskilda utlysningar som en del i det årliga initiativet Year of Science för att främja dialog mellan forskning och samhälle

Stiftelser som Volkswagen Stiftung och Robert Bosch Stiftung stödjer innovativa kommunikationsprojekt, ofta med fokus på samhällsrelevans.

2.5.4 Initiativ, incitament och utvärdering

Wissenschaft im Dialog är en organisation liknande svenska Vetenskap & Allmänhet. De har cirka 70 anställda och bedriver en mycket bred verksamhet utifrån uppdraget att främja produktiv dialog mellan vetenskap och allmänhet. Organisationen stöds av ledande tyska vetenskapsorganisationer och forskningsfinansiärer, inte minst departementet BMFTR.

Wissenschaft im Dialog beskriver sig som en Think-and-Do-Tank för forskningskommunikation. De arbetar med praktiskt tillämpbar kunskap, erbjuder målgruppsanpassade fort- och vidareutbildningar och utvecklar och driver innovativa nätverks- och kommunikationsformat. För att forskare ska kunna interagera bättre med allmänheten har de utvecklat kurser, riktlinjer och workshoppar.

Sci Comm Support är en tjänst som erbjuder stöd och råd till forskare och forskningskommunikatörer som utsätts för hot, hat, angrepp och konflikter, till följd av att de kommunicerar om forskning. Tjänsten driver en hjälplinje öppen varje dag kl. 07:00–23:00. Dessutom erbjuds utbildningar och workshoppar om hur man hanterar digitalt våld, hatpropaganda och riktade attacker. Tjänsten tog form som ett resultat av diskussioner inom #FactoryWisskomm och stöds av BMFTR.

The Impact Unit arbetar för att stärka utvärderingen av forskningskommunikation i Tyskland, med stöd av departementet BMFTR. De erbjuder kostnadsfria verktyg, analyser, workshoppar och individuell rådgivning. Workshopparna fokuserar på sådant som utvärderingsmetoder, mätning av genomslag och kvalitetssäkring inom forskningskommunikation. Tjänsterna riktar sig till kommunikatorer, forskare, beslutsfattare och finansiärer inom forskningskommunikation.

Advisory Unit Science Communication är en rådgivande enhet vid DLR, inrättad av departementet BMFTR. Enheten har i uppgift att stödja och följa departementets finansieringspraxis som sedan 2020 innebär att forskningskommunikation för och med allmänheten är en integrerad del av samtliga forskningsprojekt.

Tyskland har ett **nationellt kapitel för CoARA** där organisationer som signerat överenskommelsen arbetar för att praktiskt förändra hur forskning utvärderas.

Transfer Unit

Transfer Unit är ett samarbetsprojekt mellan Wissenschaft im Dialog och Berlin-Brandenburg Academy of Sciences and Humanities, med finansiering från departementet BMFTR. Syftet är att stärka kopplingen mellan forskningen om forskningskommunikation och dess praktiska tillämpning. Projektet vill ge kommunikatörer tillgång till relevant forskning, samtidigt som forskare får insikter om praktikers behov.

Målet är att främja evidensbaserad kommunikation och kontinuerlig dialog mellan forskning och praktik. För att göra forskningen tillgänglig utvecklas format i nära samarbete med praktiker, så att resultaten kan tillämpas direkt i deras arbete. Utbyte mellan forskare och kommunikatörer möjliggörs också genom gemensamma workshoppar och andra möten.

2.6 Österrike

I Österrike ligger FoU-andelen av BNP på 3,29 procent 2023, vilket innebär att landet fortsatt ligger över EU:s mål på 3 procent och något över Tysklands nivå.

Departementet **Bundesministerium Frauen, Wissenschaft und Forschung (BMFWF)** är en ledande aktör för forskningskommunikation i Österrike. Departementet initierar, finansierar och driver flera av de tongivande initiativen.

Österreichischer Wissenschaftsfonds (FWF) är den främsta finansiären av grundforskning i Österrike. FWF:s uppdrag är att främja vetenskaplig excellens och innovation. Dessutom arbetar FWF för att främja jämställdhet och mångfald inom forskningen, liksom att öka öppenheten och tillgängligheten till vetenskaplig kunskap.

Österreichische Austauschdienst (OeAD) är Österrikes myndighet för utbildning och internationalisering, och är ett icke-vinstdrivande aktiebolag ägt av Republiken Österrike. De arbetar med att främja internationellt samarbete inom utbildning, forskning, vetenskap och kultur. OeAD är ett österrikiskt nav för internationell akademisk rörlighet och samverkan.

Forskningskommunikation är en del av OeAD:s portfölj – de arbetar med att utveckla, finansiera och integrera forskningskommunikation i sina program.

2.6.1 Strategier

Sedan 2022 driver departementet BMFWF 10-punktsprogrammet **TruSD**, i syfte att stärka förtroendet för vetenskap och demokrati i Österrike. Allt fler österrikare är inte alls intresserade av forskning visar mätningar från Austrian Academy of Sciences. Forskningskommunikation är en central pelare i Österrikes TruSD-program – både som verktyg för att bygga förtroende och som bro mellan vetenskapen och samhället. OeAD är en nyckelpartner i TruSD-programmet.

De offentligt finansierade universiteten i Österrike redogör för regeringen vad lärosätet ska åstadkomma i treåriga avtal, bland annat hur de planerar att arbeta med forskningskommunikation. Forskningskommunikation och science education ska också vara en del av alla program inom högre utbildning.

2.6.2 Finansiärernas arbete

Forskningsrådet FWF har ett tydligt engagemang för forskningskommunikation. I vissa utlysningar ställer de också krav på kommunikationsplaner i forskningsansökningarna.

2.6.3 Finansieringsformer

Forskningsrådet FWF utlyser särskilda medel för forskningskommunikation. Programmet ger FWF-finansierade forskare möjlighet att kommunicera sitt forskningsprojekt till olika grupper med nya, kreativa kommunikationsinsatser. Syftet är att synliggöra forskningen och dess resultat, att stärka allmänhetens förtroende för vetenskap och att inspirera och engagera kommande generationer.

2.6.4 Initiativ, incitament och utvärdering

DNAustria är en webbplats för alla evenemang och aktiviteter i landet som rör vetenskap och demokrati. Den lanserades av departementet under 2024 för att göra vetenskap och demokrati mer tillgängligt och engagerande för allmänheten. Satsningen sker i samarbete med OeAD.

Just nu pågår uppbyggnaden av **Centrum för forskningskommunikation** i den historiska byggnaden Aula der Wissenschaften i centrala Wien. Den omvandlas till en modern mötesplats för forskning och samhälle med fokus på unga. Det ska bli ett interaktivt och upplevelsebaserat forum där vetenskap presenteras på ett sätt som väcker nyfikenhet och dialog. Initiativet kommer från Österreichische Akademie der Wissenschaften (ÖAW), Universität Wien, Technische Universität (TU) och departementet BMFWF, som också är huvudfinansier. Centret kommer att öppna 2027.

En rad österrikiska organisationer har undertecknat överenskommelsen CoARA och arbetar för att praktiskt förändra hur forskning utvärderas.

Sparkling Science

År 2007 initierade departementet BMFWF Sparkling Science, ett forskningsprogram med fokus på medborgarforskning. Programmet är det enda i sitt slag i Europa och har som mål att integrera unga i den vetenskapliga processen och därigenom minska avståndet mellan forskning och utbildning.

Med en årlig budget på cirka 35 miljoner euro har Sparkling Science engagerat över 100 000 skolelever, som fått möjlighet att delta aktivt i forskningsprojekt tillsammans med forskare. Under programmets första tolv år finansierades nära 300 forskningsprojekt, där elever och forskare samarbetade för att besvara vetenskapliga frågor inom en rad olika discipliner. Departementet delar även ut ett pris för medborgarforskning.

2.7 Storbritannien

Utgifterna för FoU i Storbritannien år 2023 utgjorde 2,79 procent av landets BNP, en liten minskning mot året före.

Storbritannien har länge varit ett föregångsland när det gäller forskningskommunikation och Public Engagement. En rad initiativ från regeringen och de största forskningsfinansiärerna har bidragit till att olika intressenter och allmänheten involveras i forskning och innovation i högre utsträckning än i de flesta andra länder. Många lärosäten har också både kommunikationsavdelningar och anställda experter för att stödja Public Engagement.

Den största forskningsfinansiären är **UK Research & Innovation (UKRI)**. UKRI är också en central aktör för att främja forskningskommunikation och Public Engagement. Den näst största statliga finansiären är the **National Health Service (NHS)** med dess olika partnerskap som finansierar biomedicinsk och klinisk forskning, främst the **National Institute for Health Research (NIHR)**. Den ledande privata forskningsfinansiären är the **Wellcome Trust**.

Andra viktiga aktörer för forskningskommunikation är **National Coordinating Centre for Public Engagement (NCCPE)**, **Royal Society, Science Media Centre** och **Sense about Science**, som alla beskrivs i avsnitt 2.7.4.

2.7.1 Strategier

UKRI:s senaste strategi för Public Engagement är från 2022 och bygger på de brittiska forskningsrådets mångåriga arbete på området. Strategin syftar till att göra forskning och innovation tillgänglig, säkerställa att kunskap delas och skapa möjligheter till engagemang.

En viktig del i strategin är **Sciencewise**, ett initiativ som gör det möjligt för politiska beslutsfattare att inkludera medborgare i dialoger inför beslut som rör vetenskap och teknik. Strategin betonar också att UKRI arbetar för att skapa en kultur där Public Engagement är integrerat genom hela forsknings- och innovationsprocessen. Dessutom lyfts vikten av att investera i infrastrukturer och partnerskap för att bygga kapacitet, färdigheter och nätverk som möjliggör långsiktig och meningsfull samverkan.

Regeringarna i Skottland, Wales och Nordirland har också egna Public Engagement-initiativ, till exempel Research Engagement Scotland och Science for Wales.

2.7.2 Finansiärernas arbete

Den största statliga forskningsfinansiären UKRI består av sju forskningsråd och två andra finansiärer: Research England och Innovate UK. Förutom att finansiera forskning och innovation arbetar UKRI med att stärka forskares förmågor och självförtroende att kommunicera om sin forskning.

Några av forskningsråden inom UKRI har inkluderat personer som har allmänhetens perspektiv eller ett särskilt fokus på Public Engagement bland bedömarna av vissa utlysningar. Genom dessa olika initiativ uppmuntrar och underlättar UKRI samarbeten med och inkludering av olika aktörer och allmänheten i forskning.

Den största privata forskningsfinansiären i Storbritannien är Wellcome Trust som finansierar forskning kring globala hälsoutmaningar. Fram till år 2020 hade Wellcome Trust särskilda team som arbetade med Public Engagement. Det fanns utlysningar för Public Engagement-projekt och för att arbeta med Public Engagement inom forskningsprogram som Wellcome Trust finansierade. Nu uppmuntras i stället forskare som ansöker om medel att inkludera planer för hur de ska involvera intressenter och allmänheten.

Det finns flera andra privata forskningsstiftelser som finansierar Public Engagement, till exempel Cancer Research UK och NIHR. NIHR har haft en framträdande roll i att utveckla UK Standards for Public Involvement (patientmedverkan). Dessa är praktiska verktyg och rekommendationer, till exempel om hur personer och patienter som medverkar i forskning bör ersättas.

2.7.3 Finansieringsformer

UKRI har vissa utlysningar för samskapande av forskning. Vissa av forskningsråden har också särskilda utlysningar för Public Engagement som kan sökas av andra än forskare. Det medicinska forskningsrådet erbjuder finansiering för att involvera intressenter och allmänheten redan i designen av ett forskningsprojekt.

2.7.4 Initiativ, incitament och utvärdering

I Storbritannien finns en rad initiativ för att främja forskningskommunikation och Public Engagement:

Sense about Science är en ideell organisation som främjar allmänhetens intresse för pålitlig vetenskap och evidens. De erbjuder forskare utbildningar i att kommunicera, belyser hur offentlig och privat sektor använder forskningsresultat, och stärker allmänheten i att ställa frågor – ”Ask for Evidence”.

National Coordinating Centre for Public Engagement (NCCPE), se rutan nedan.

Involve är Storbritanniens ledande organisation för inkludering. De arbetar tillsammans med en rad aktörer för att utveckla, argumentera för och genomföra nya former för inkludering. Syftet är att bidra till demokrati, förbättra beslutsfattande och möjliggöra för människor att påverka beslut som berör dem.

Royal Society är världens äldsta vetenskapsakademi. De arbetar både med att finansiera excellent forskning och att göra forskningen mer tillgänglig, relevant och meningsfull för allmänheten. De utbildar forskare i forskningskommunikation, stödjer skolprojekt, anordnar diskussioner kring forskningspolitik och arrangerar event, till exempel den årliga Summer Science Exhibition.

Science Media Centre (SMC) erbjuder brittiska nyhetsmedier stöd när de rapporterar om forskning. Forskare kan också få stöd inför mediekontakter och läggas in i SMC:s databas med experter. Även kommunikatörer kan få hjälp att presentera forskning på ett korrekt sätt. Centret anordnar dessutom olika kurser och press-briefingar. Centralt för arbetet är databasen med uppgifter om forskare, kommunikatörer och journalister.

Ytterligare en anledning till att brittiska forskare arbetar mer med kommunikation och Public Engagement än i de flesta andra länder är **Research Excellence Framework, (REF)**. Det är ett nationellt ramverk som UKRI:s Research England-del använder för att utvärdera kvaliteten på forskningen vid universitet och forskningsinstitut. Forskningen bedöms och rankas utifrån kvalitet, genomslag och miljö. Resultaten ligger till grund för hur statliga forskningsmedel sedan ska fördelas till universiteten. Genomslag handlar om huruvida forskningsresultat tillämpas och leder till konkreta effekter och påverkan på samhället. Som underlag för att kunna bedöma genomslag behöver institutioner samla in och dokumentera exempel, så kallade **Impact Case Studies**.

REF-processen har genomförts 2014 och 2021. Nästa omgång sker 2029. Viktningen av kriteriet genomslag ökade från 20 till 25 procent från den första till den andra omgången. För 2029 är den preliminära vikten för genomslag (engagement and impact) 25 procent, medan kvalitet (contribution to knowledge and understanding) viktas till 50 procent och miljö (people, culture and environment) till 25 procent.

REF utvärderar på institutionsnivå. Tack vare en inflytelserik regeringsrapport från 2002, SET for Success, inrättades särskild finansiering till universiteten för

att stödja enskilda forskares färdigheter (transferable skills) inom till exempel kommunikation, ledarskap och projektledning. Denna finansiering (kallad Roberts money, efter rapportförfattaren) upphörde 2011. Numera är utbildning i sådana färdigheter integrerade i utbildningen för doktorander och yngre forskare.

Det finns ett nationellt kapitel av CoARA i Storbritannien.

NCCPE

Sedan 2008 arbetar organisationen NCCPE för att få brittiska lärosäten att förstå värdet av öppen och inkluderande forskning och att inspirera till dialog och aktiviteter som gör forskning mer tillgänglig och relevant. Organisationen jobbar bland annat med att påverka policy och praktik, bedriva forskning och erbjuda vägledning, kompetensutveckling och resurser, till exempel den årliga konferensen **Engage**.

NCCPE administrerar en ackrediteringsprocess för Public Engagement som universitet och institutioner kan gå igenom. För att få utmärkelsen **Watermark** behöver institutionen till att börja med ta fram en plan för Public Engagement.

NCCPE koordinerar också ett **Manifesto for Public Engagement** som ett 90-tal brittiska universitet har undertecknat. Syftet med att signera är att visa för omvärlden att lärosätet främjar och stödjer Public Engagement.

2.8 Spanien

Spanien avsätter en mindre andel av sin BNP till forskning och utveckling jämfört med många andra europeiska stater. År 2023 utgjorde FoU-medel cirka 1,49 procent av landets BNP, varav merparten satsades av näringslivet.

Den största statliga forskningsfinansiären är **Agencia Estatal de Investigación** (Spanish Agency for Research) och den största offentliga forskningsinstitutionen **Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC)**. Viktiga aktörer för att främja forskningskommunikation är stiftelsen **Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología (FECYT)** som fokuserar på att stärka kopplingen mellan vetenskap och samhälle, och the **Spanish Association of Science Communication**.

2.8.1 Strategier

Den spanska lagen som reglerar vetenskap, teknik och innovation betonar vikten av öppen vetenskap och att forskningsresultat ska vara tillgängliga för samhället. Lärosäten och forskningsorganisationer ansvarar för att skapa förutsättningar för forskningskommunikation genom utbildning och kapacitetsbyggande, öppen tillgång och infrastruktur för att underlätta kommunikation.

Dessutom är det möjligt att söka statligt stöd för

- utveckling av forskningsinstitutioners kommunikation
- samarbete mellan akademi, offentlig sektor och näringslivet
- initiativ som gör forskningen mer relevant och tillgänglig
- initiativ för att göra vetenskapliga upptäckter mer synliga.

Det finns också en **nationell strategi för öppen vetenskap** (the Spanish National Strategy for Open Science 2023–2027, ENCA). Strategin tar bland annat upp att det behövs nya sätt att utvärdera forskning på och vikten av att skapa incitament och erkännande för öppen vetenskap. Den anger också att det ska vara möjligt för samhället att delta i hela forskningsprocessen.

2.8.2 Finansiärernas arbete

Spanish Agency for Research vill i många utlysningar att de sökande specificerar hur de planerar att kommunicera kring sin forskning, men detta följs sedan inte upp. Inomvetenskaplig kommunikation är viktigast.

2.8.3 Finansieringsformer

Det finns flera finansiärer som erbjuder projektfinansiering för forskningskommunikation. FECYT:s enhet för Scientific Culture har utlysningar för tvååriga projekt. Dock krävs medfinansiering vilket innebär att det är svårt för civilsamhällesorganisationer att söka dessa medel.

Privata organisationer som La Caixa Foundation and BBVA (en bank) finansierar också forskningskommunikation. De delar även ut ansedda priser till forskningskommunikatörer.

Vissa regioner erbjuder också finansieringsmöjligheter. Katalonien har till exempel årliga utlysningar för projekt och evenemang, samt stöd till doktorander som vill använda medborgarforskning.

2.8.4 Initiativ, incitament och utvärdering

Det finns flera nationella initiativ för att främja forskningskommunikation i Spanien.

Stiftelsen **FECYT** ligger under Spaniens departement för vetenskap, innovation och universitet, och främjar samverkan mellan forskning och andra delar av samhället genom att:

- stödja projekt och bidra i projekt som sprider kunskap till allmänheten
- stimulera öppen vetenskap och global samverkan
- främja dialog mellan forskare, beslutsfattare och medborgare, och stödja initiativ som gör forskning begriplig
- samla och sprida goda exempel på forskningskommunikation
- bidra med vetenskapliga underlag till politiska beslut och främja användningen av forskning i offentlig förvaltning
- samordna utvärderingar av forskningskommunikation

- förvalta vetenskapsinstitutioner, som till exempel the National Science Museum for Science and Technology (MUNCYT)
- driva Spaniens Science Media Centre, ett oberoende presscenter som erbjuder resurser och kontakter för journalister
- vara en del av den spanska noden för the European Digital Media Science Misinformation Observatory, ett EU-nätverk för att bekämpa desinformation.

The Spanish Association of Science Communication är en förening för journalister och kommunikatörer. Föreningen främjar vetenskapsbevakning i media, stimulerar vidareutbildning, bevakar oberoende och yttrandefrihet samt underlättar dialog om forskning. De undersöker allmänhetens syn på forskning och utlyser medel för forskning om forskningskommunikation.

Det finns fler än 100 **Scientific Culture Units** i Spanien. De är kopplade till forskande organisationer för att främja vetenskaplig kultur (scientific culture på engelska)³, kontakter mellan forskning och samhälle och utveckling av forskarsamhället.

Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación (ANECA) är Spaniens myndighet för forskningsbedömning och kvalitetssäkring inom högre utbildning. Myndigheten ansvarar för att bedöma forskningsmeriter hos universitetslärare och forskare, granska och certifiera utbildningsprogram och bedöma kvalifikationer för akademisk tjänstgöring. Den är också en nyckelaktör i Spaniens nationella avdelning inom CoARA som arbetar för att reformera forskningsbedömning mot mer inkluderande och kvalitetsfokuserade metoder.

ANECA påverkar utvecklingen av forskningskommunikation på flera sätt. De sätter ramar och incitament för universitet att inkludera forskningskommunikation i sina strategier, delta i policyutveckling som kan leda till att forskningskommunikation får större vikt i meritbedömningar och stödja reformer som erkänner forskares samhällsengagemang som en del av akademisk kvalitet.

Det finns ett nationellt kapitel av CoARA i Spanien, liksom flera utmärkelser som uppmärksammar god forskningskommunikation och vetenskapsjournalistik.

2.9 EU-kommissionen

EU:s nuvarande långtidsbudget för perioden 2021–2027 är på cirka 2 018 miljarder euro. Av dem går 4,7 procent eller 95,5 miljarder euro till EU:s ramprogram för forskning och innovation. För nästa budgetperiod 2028–2034 föreslås att andelen medel som avsätts för forskning och innovation ska vara 8,75 procent. Medlemsstaterna investerar i snitt runt 2,2 procent av BNP i

³ Vetenskaplig kultur är ett begrepp som beskriver de värderingar, normer, attityder och arbetssätt som präglar vetenskapligt arbete.

forskning och utveckling (FoU), vilket är betydligt mindre än målsättningen på 3 procent.

Viktiga organ för att främja forskning inom EU:

EU-kommissionens generaldirektorat för forskning och innovation ansvarar för att utveckla och genomföra EU:s forskningspolitik. Direktoratet leder arbetet med Horisont Europa, samordnar insatser inom Europeiska forskningsområdet (ERA) och främjar banbrytande innovation för att möta samhällsutmaningar.

Europeiska forskningsrådet (ERC) stödjer excellent grundforskning inom alla vetenskapsområden.

EU-kommissionens forskningscentrum (Joint Research Centre, JRC) tar fram och levererar oberoende, evidensbaserad kunskap för att stödja EU:s politik.

2.9.1 Strategier

En ny era för det europeiska forskningsområdet (A new ERA for research and innovation) är ett nyckeldokument från 2020 för EU:s forskningspolitik. Målet med ERA är att öka samverkan mellan de nationella forskningssystemen och förbättra koordineringen av policy mellan EU:s medlemsländer, stärka forskningsinfrastrukturer och främja öppen vetenskap och internationellt samarbete. Arbetet baseras på tre pelare: Pakten för forskning och innovation i Europa, ERA forum och ERA:s politiska agenda.

Pakten för forskning och innovation i Europa antogs 2021 och stödjer och belönar en kultur av öppen vetenskap. Pakten framhäver vikten av samhälleligt ansvar för forskning och innovation och betonar att Public Engagement i policyprocesser både kan leda till större samhälleliga och miljömässiga effekter och stärka förtroendet för forskning.⁴

ERA:s politiska agenda för 2025–2027 antogs i maj 2025. Den bygger på resultaten från den första politiska agendan för 2022–2024. Denna innehöll en åtgärd för att ”föra forskning närmare medborgarna”. Inom ramen för åtgärden genomfördes en Mutual Learning Exercise om Public Engagement i forskning och innovation, där Vetenskapsrådet deltog.

Ambitionen med agendan är att skapa ett mer resilient, inkluderande och kraftfullt forsknings- och innovationslandskap i EU. Agendan har utvecklats av kommissionen tillsammans med medlemsstaterna via **ERA forum**, en expertgrupp som även involverar representanter för associerade länder, EU-kommissionen och intresseorganisationer. Forumet har i uppdrag att ge kommissionen råd och stöd i samband med genomförandet, övervakningen och

⁴ Council Recommendation on a Pact for Research and Innovation in Europe.
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13701-2021-INIT/en/pdf>

översynen av den politiska agendan. Vetenskapsrådet och Vinnova representerar Sverige i forumet. Arbetet med ERA kan följas på webbplatsen ERA Platform.

Den nya agendan innehåller elva långsiktiga strukturpolitiska strategier och åtta konkreta åtgärder som ska genomföras till och med 2027. En av strategierna är **att stärka förtroendet för forskning genom att involvera och engagera allmänheten och kommunicera om forskning** (enhance trust in science through citizen participation, engagement and science communication).

Målen är att

- stärka Public Engagement, medborgarforskning och forskningskommunikation med gemensamma riktlinjer
- utveckla effektivare mekanismer för inkluderande Public Engagement
- stärka relationerna mellan forskning och samhälle, såväl nationellt som regionalt och lokalt
- öka människors forskningslitteracitet (science literacy)⁵ och vetenskapliga kapital (science capital)⁶ genom starkare band mellan forskningssamhället och unga liksom med människor som inte är engagerade i forskning.

Vetenskapsrådet är sponsor av denna policy tillsammans med tyska departementet BMFTR. Sponsorskapet innebär att myndigheten ingår i en ledarstruktur på EU-nivå för policyn. Det kan vara att utgöra bollplank till EU-kommissionen, ha inflytande över arbetet och organisera seminarier.

ERA:s politiska agenda genomförs genom frivilliga åtaganden. EU-kommissionen planerar dessutom att införa en ERA-lag under 2026 för att göra satsningarna på forskning inom EU mer enhetliga. Lagen väntas ha tre mål: Öka investeringarna i forskning och innovation till tre procent av BNP, fokusera forskningsstödet på strategiska prioriteringar och stärka samordningen mellan EU och medlemsstaterna samt säkerställa fri rörlighet för kunskap och talanger, ibland kallat ”femte friheten” (utöver varor, tjänster, människor och kapital).

2.9.2 EU-kommissionens arbete

EU-kommissionen stödjer forskning och innovation genom ramprogrammet Horisont Europa. Öppen vetenskap är ett krav för alla projekt som finansieras av programmet. Public Engagement är också sedan länge ett prioriterat område och omnämns i många utlysningar, liksom samdesign (co-design)⁷ och samskapande

⁵ Forskningslitteracitet är förmågan att förstå, tolka, värdera och använda forskning på ett kritiskt och medvetet sätt.

⁶ Vetenskapligt kapital är ett begrepp som beskriver en persons samlade kunskaper, erfarenheter och attityder som påverkar hur de relaterar till vetenskap.

⁷ Samdesign innebär att experter utformar något tillsammans med dem som ska använda det.

(co-creation). Ansökningar om EU-medel bedöms bland annat utifrån kriteriet Impact, som handlar om hur resultaten av projektet förväntas få genomslag.

Redan 2003 fanns i det sjätte ramprogrammet ett arbetsprogram kallat Science and Society för att stärka utbytet mellan forskning och samhälle. År 2016 beslutade EU:s medlemsstater att arbeta för en övergång till öppen vetenskap och bland annat att verka för nya sätt att mäta forskningens kvalitet och genomslag (altmetri) och att involvera allmänheten i produktionen av kunskap (medborgarforskning).

ERC har en särskild enhet som hjälper forskare att kommunicera om sina projekt. De erbjuder råd, verktyg och utbildningar inom forskningskommunikation. I ERC:s kommunikationsstrategi är ett av tre strategiska mål att främja medborgares engagemang i forskning genom att erbjuda ERC-finansierade forskare möjligheter och incitament för att kommunicera.

2.9.3 Finansieringsformer

I EU:s tidigare ramprogram för forskning och innovation fanns särskilda arbetsprogram för att stödja projekt inom Public Engagement och Ansvarsfull forskning och innovation (RRI). I Horisont Europa finansieras projekt som utvecklar webbplattformer med resurser för att arbeta med öppen och ansvarsfull forskning och innovation (ORRI), medborgarforskning, forskningskommunikation och öppen vetenskap.

Det finns ingen särskild del av ramprogrammet för forskningskommunikation. Istället kan Public Engagement sägas ha blivit ett strategiskt mål för hela Horisont Europa. I olika utlysningar efterfrågas olika metoder för att engagera intressenter och allmänheten. Det finns också ett särskilt arbetsprogram, Widening participation and strengthening the European Research Area (WIDERA), som bland annat syftar till att stärka och utveckla relationerna mellan forskning och andra delar av samhället.

2.9.4 Initiativ, incitament och utvärdering

Genom åren har många projekt inom forskningskommunikation och Public Engagement genomförts med stöd av EU-kommissionen. De har resulterat i en mängd verktygslådor, checklistor, guider, plattformer och andra resurser. Några aktuella projekt och intressanta projektresultat:

COALESCE-projektet (Co-creating the EU Competence Centre for Science Communication) som pågår 2023–2027 ska skapa ett virtuellt europeiskt kompetenscenter för forskningskommunikation, se rutan nedan.

The European Knowledge Valorisation Platform har en samling resurser och metoder för inkludering och samarbete när akademisk kunskap ska omvandlas till samhällsnytta. Knowledge valorisation kan på svenska kallas Värdeskapande av kunskap.

The Conference on the Future of Europe (CoFoE) var ett storskaligt exempel på medborgarmedverkan i policy-skapande. Mellan april 2021 och maj 2022 engagerades mer än 700 000 deltagare i diskussioner på en digital plattform och vid olika evenemang. Efter CoFoE har EU-kommissionen institutionaliserat medborgarpaneler som ett verktyg i policyskapande, i form av **Citizens' Engagement Platform**.

REINFORCING (2023–2027) är ett EU-projekt som utvecklar en virtuell nod med resurser för ORRI, med utgångspunkt från tidigare RRI-projekt och andra RRI-initiativ.

EU-citizen.science (2022–2026) är en plattform som utvecklats inom ett EU-projekt och som nu stöds av ett annat EU-projekt: European Citizen Science. Plattformen erbjuder resurser, kompetensutveckling, nätverkande och en databas med medborgarforskningsprojekt.

EU-projektet **VERITY** (2022–2025) undersökte misstroende mot forskning och utmaningar med forskningskommunikation. Projektet resulterade i en samling utvärderade strategier, metoder och verktyg för att öka förtroendet för forskning och innovation.

The Coalition for Advancing Research Assessment (CoARA) är ett initiativ från EU-kommissionen. Inom ramen för initiativet har en överenskommelse om att reformera hur forskning bedöms och utvärderas tagits fram och undertecknats av universitet, akademier, myndigheter, lärda sällskap, finansärer med flera. Överenskommelsen pekar ut riktningen för förändringar i hur forskning, forskare och forskande organisationer ska bedömas, i syfte att stärka forskningens kvalitet och genomslag.

Europeiska stadgan för forskare är ett dokument med principer och krav för att skapa attraktiva forskarkarriärer inom EU. Stadgan, som antogs i sin senaste version 2023, uppmuntrar forskare till öppen vetenskap och till att involvera människor i forskning:

”När det är lämpligt bör forskare i så stor utsträckning som möjligt integrera medborgarforskning i sina projekt. Det innebär att göra medborgare delaktiga i utvecklingen, utformningen och genomförandet av forskningsprojekt. Detta är ett ypperligt sätt att demokratisera vetenskapen, bygga upp förtroende och utnyttja den omfattande kunskap och förmåga som finns i samhället för att bedriva framstående forskning och innovation.”

ERC, Europeiska forskningsrådet, delar vartannat år ut pris för Public Engagement, kopplat till ERC-finansierade projekt. Upp till åtta forskningsledare kan tilldelas **Public Engagement with Research Award**. Priset är på 10 000 euro.

COALESCE

COALESCE-projektet är resultatet av åtta tidigare EU-projekt inom forskningskommunikation och en rad andra initiativ på området. Projektet samskapas, tillsammans med intressenter över hela Europa, digitala resurser och verktyg som ska bidra till evidensbaserad, inkluderande och etisk forskningskommunikation. Målet är att skapa en hållbar infrastruktur som stödjer forskare, kommunikatörer och beslutsfattare i att kommunicera om forskning. Vetenskapsrådet är med i arbetet genom medverkan i en expertgrupp (Mutual Learning Exercise).

2.10 Sverige

Sverige ligger sedan länge mycket högt i internationell jämförelse när det gäller satsningar på forskning och innovation. FoU-utgifterna uppgick till 3,6 procent av BNP år 2023, vilket är en av de högsta nivåerna inom OECD.

Några centrala aktörer:

Vetenskapsrådet finansierar excellent forskning inom alla områden och ansvarar för att samordna kommunikation om forskning och forskningsresultat i Sverige. Myndigheten verkar för att effektivisera det nationella arbetet med forskningskommunikation så att forskningen kan få större genomslag.

Formas är ett statligt forskningsråd som finansierar forskning för hållbar utveckling inom områdena miljö, areella näringar och hållbart samhällsbyggande, samt arbetar med att stödja och utveckla format för forskningskommunikation inom sina områden.

Riksbankens Jubileumsfond finansierar forskning och arbetar med att stärka forskningens tillgänglig- och nyttiggörande inom områdena humaniora och samhällsvetenskap.

Vetenskap & Allmänhet är en ideell förening som främjar dialog och öppenhet mellan allmänhet och forskare.

2.10.1 Strategier

Vart fjärde år presenterar regeringen en forsknings- och innovationsproposition som sedan antas av riksdagen. Den pekar ut riktningen och redogör för satsningar på forskning som ska ske de kommande fyra åren. Den senaste propositionen från 2024 nämner inte alls forskningskommunikation.

Vetenskapsrådets strategi för forskningskommunikation ingår i myndighetens strategiska verksamhetsplan 2025–2028. Särskilt fokus ligger på att förbättra förutsättningarna för forskare, forskningskommunikatörer och journalister att kommunicera om forskning på ett effektivt och tillgängligt sätt.

Riksbankens Jubileumsfond har en samverkansstrategi som betonar stiftelsens aktiva roll i att främja samverkan och forskningskommunikation. Strategin syftar till att stärka forskningens tillgänglighet och samhällsnytta, med särskilt fokus på att lyfta betydelsen av humaniora och samhällsvetenskap.

2.10.2 Finansiärernas arbete

De största statliga finansiärerna kommunicerar på olika sätt om den forskning de finansierar. Det finns inga generella krav på, eller uppföljningar av kommunikationsinsatser i forskningsprojekten. Däremot finns det särskilda utlysningar som särskilt betonar vikten av forskningskommunikation.

2.10.3 Finansieringsformer

Vetenskapsrådet utlyser ibland bidrag för kommunikationsaktiviteter. Bidraget kan sökas av forskare som har ett pågående bidrag. Syftet är att möjliggöra för innehavare av forskningsbidrag från Vetenskapsrådet att planera, genomföra och utvärdera kommunikationsaktiviteter som innebär dialog eller samskapande med identifierade grupper utanför akademien.

Beviljade projekt vid Riksbankens Jubileumsfond tilldelas automatiskt ett samverkansbidrag om upp till 150 000 kronor. Medlen kan rekvireras mot redovisade kostnader. Programmet **Flexit** erbjuder forskare och företag samt andra organisationer inom privat, offentlig och ideell sektor möjlighet att samverka för att utbyta kunskap och erfarenheter.

Formas utlysning **Effekt** syftar till att främja kommunikation och nyttiggörande av forskning. Forskare i samverkan med aktörer från andra sektorer kan ansöka om medel tillsammans för att omsätta forskningsbaserad kunskap, innovationer och lösningar i praktik. Målet är att forskningen ska komma till konkret nytta och få större genomslag i samhället. Utlysningen är en vidareutveckling av Formas tidigare kommunikationsprojektutlysning.

Stiftelsen Natur & Kultur ger stöd till organisationer som bidrar till att göra relevant forskning tillgänglig för en bred allmänhet. Natur & Kultur har också arbetsstipendier på 100 000 kronor som ska möjliggöra spridning av forskning till allmänheten.

2.10.4 Initiativ, incitament och utvärdering

Vetenskap & Allmänhet är en ideell förening som främjar dialog och öppenhet mellan allmänhet och forskare genom en rad nationella och internationella projekt. Det är samtidigt en expertorganisation för dialog, kommunikation och samverkan kring forskning. Föreningen utgörs av ett hundratal medlemsorganisationer.

Vetenskapsrådet har tillsammans med forskare och kommunikationsexperter tagit fram ett tredelat **ramverk för kurser i forskningskommunikation**. Rapporten om ramverket betonar vikten av att stärka doktoranders förmåga att kommunicera forskning, delta i samhällsdebatten och samverka utanför akademien. Rekommendationerna i rapporten riktar sig till dem som utformar forskarutbildning och syftar till att inspirera till utveckling och samarbete kring kommunikationsträning.

Forskning.se är en webbplats som lyfter fram forskning från många källor. Innehållet kommer från universitet, högskolor, forskningsinstitut och myndigheter – men också från den egna redaktionen och från samarbetspartners. Här finns även guiden ”Fatta forskning” som förklarar vad vetenskap är, hur forskning går till och hur resultaten kan tolkas. Webbplatsen har en särskild ingång för journalister där de kan ställa frågor, få kontakt med forskare och hitta forskning. Forskning.se drivs av Vetenskapsrådet i samarbete med Forte, Vinnova, Naturvårdsverket och Rymdstyrelsen.

Forum för forskningskommunikation är en årlig konferens som vänder sig till forskningskommunikatörer, forskare, journalister och andra som är aktiva inom, eller intresserade av, forskningskommunikation. Syftet är att bidra till att stärka samhällets förståelse och intresse för forskning och den vetenskapliga processen. Konferensen startade 2013 och är ett samarbetsprojekt mellan ett antal forskningsfinansiärer, däribland Vetenskapsrådet och Vetenskap & Allmänhet.

Forskar Grand Prix är Sveriges största tävling i presentationsteknik för forskare. De tävlande ska på fyra minuter presentera sin forskning på ett så enkelt, inspirerande och pedagogiskt sätt som möjligt. Lokala tävlingar hålls runt om i landet i anslutning till vetenskapsfestivalen **ForskarFredag** (som bland annat erbjuder möjlighet att **Låna en forskare**). Vinnarna möts sedan i en final i Stockholm. De tävlande forskarna får coachning och träning i presentationsteknik medan publiken får insyn i forskning inom vitt skilda områden under underhållande och inspirerande former.

Kungliga biblioteket har tagit fram **nationella riktlinjer för öppen vetenskap** på uppdrag av regeringen. Riktlinjerna ska vara ett stöd och en vägledning för de svenska aktörer i Sverige som har en viktig roll i omställningen till öppen vetenskap.

Nobel Center är ett kommande kultur- och vetenskapscentrum i Stockholm som ska erbjuda utställningar, föreläsningar och evenemang med fokus på Nobelpristagares upptäckter. En ny byggnad ska uppföras i centrala Stockholm, som ska bli en mötesplats med publik verksamhet och bibliotek. Invigningen är planerad till år 2031.

Det finns ett nationellt kapitel av CoARA med fem arbetsgrupper i Sverige. Dessutom finns flera **priser som belönar god kommunikation om forskning**: Örebro universitets och Hamrinstiftelsens priser för framstående forskningskommunikation, Lars Salviuspriset, SNS-priset, Natur & Kulturs populärvetenskapliga pris och Sveriges unga akademis pris Forskningsfyren.

Låna en forskare

Låna en forskare är ett initiativ som gör det enklare att komma i kontakt med forskare och forskning. Under två perioder per år kan skolor, ideella föreningar och arbetsplatser låna forskare som gör besök, antingen på plats eller digitalt, och berättar om sin forskning och hur det är att arbeta som forskare. En bokningsplattform gör det lätt att hitta forskare utifrån målgrupp, ämne, plats och lediga tider.

Låna en forskare var länge en del av vetenskapsfestivalen ForskarFredag men är nu ett nationellt projekt som samordnas av Vetenskap & Allmänhet.

3 Sammanfattning och slutsatser

Sammanställningen av initiativen för att stärka forskningskommunikation visar att det finns mycket att lära och inspireras av, samtidigt som vi i Sverige har en hel del att vara stolta över. I detta kapitel sammanfattar vi iakttagelserna från andra länder och drar slutsatser.

3.1 Strategier

I många länder, till exempel Tyskland, Nederländerna och Österrike, finns stora departement för forskning som också arbetar med att främja forskningskommunikation. I Sverige är departementen jämförelsevis mindre och fler uppgifter ligger på de statliga myndigheterna. Vetenskapsrådet har ett uppdrag från regeringen att samordna kommunikation om forskning och forskningsresultat nationellt. I Vetenskapsrådets övergripande strategi är ett av målen att bidra till att vetenskaplig kunskap sprids och kan användas.

När något uppmärksammas i lagstiftning eller i nationella strategier ges det större vikt och synlighet jämfört med i strategier eller policyer för enskilda organisationer eller områden. Det är därför Vetenskapsrådet valt att integrera strategin för forskningskommunikation i myndighetens övergripande strategi och strategiska verksamhetsplan. Länder där staten eller centrala forskningsaktörer lyfter fram forskningskommunikation och Public Engagement brukar ha ett mer utvecklat ekosystem för kommunikation om forskning än andra länder.

3.2 Finansiärernas arbete

Statliga forskningsråd i de undersökta länderna arbetar ofta ambitiöst för att stimulera forskningskommunikation. Vissa ställer krav på forskningskommunikation, åtminstone i vissa utlysningar, medan andra främst arbetar med incitament.

Många välkomnar att en del av forskningsanslaget används för insatser inom forskningskommunikation och Public Engagement. I Tyskland och Sverige finns exempel på att det går att söka extra medel för kommunikation för den som redan har eller nyligen haft ett forskningsanslag.

I Irland och Luxemburg har forskningsråden nyckeltal för att mäta graden av interaktioner mellan forskning och samhälle. Research Ireland begär redovisning av sådana nyckeltal när anslag inom vissa utlysningar återrapporteras. Luxemburgs forskningsråd har formulerat nyckeltal för att utvärdera sitt eget arbete. Research Ireland erbjuder också nätverksträffar för att ge dem som arbetar med Public Engagement i finansierade projekt möjlighet att utbyta erfarenheter.

UKRI i Storbritannien har inkluderat personer som ska förmedla allmänhetens perspektiv i paneler som bedömer ansökningar i vissa utlysningar.

Generellt är det få forskningsråd som särskilt bedömer insatserna inom forskningskommunikation vid utvärderingen av inkomna ansökningar eller vid uppföljningar och åiterrapporteringar av forskningsprojekt.

I utlysningstexter och ansökningsformulär efterfrågas ibland beskrivningar av hur projektet planerar att involvera och engagera intressenter och allmänheten.

3.3 Finansieringsformer

I vissa länder utlyser motsvarigheten till Vetenskapsrådet särskilda medel för forskningskommunikation och Public Engagement, till exempel Research Ireland, NWO i Nederländerna och Luxemburgs forskningsråd. Sådana medel brukar kunna sökas av andra än forskare men forskare behöver också vara involverade. Luxemburg utmärker sig genom stora årliga utlysningar för fleråriga projekt kallade PSP Flagship (Promoting Science to the Public) med möjlighet att söka upp till 400 000 euro.

Flera forskningsfinansiärer erbjuder möjlighet för bidragsmottagare att söka extra medel för forskningskommunikation och Public Engagement, som en del av ett pågående eller nytt forskningsprojekt. Vetenskapsrådet erbjuder också detta och det har hittills nyttjats av ett par forskningsområden.

I Tyskland erbjuder departementet med ansvar för forskningsfrågor stöd för forskningskommunikation inom större forskningsprogram och har också särskilda utlysningar för att främja dialog mellan forskning och samhälle.

I de flesta undersökta länder finns privata stiftelser och fonder som finansierar initiativ och projekt inom forskningskommunikation. Särskilt i Danmark och Tyskland kommer en betydande andel av medlen för forskningskommunikation från sådana finansiärer. På några håll erbjuder även regionala aktörer finansiering av projekt inom forskningskommunikation.

3.4 Initiativ, incitament och utvärdering

Det finns många nationella initiativ för att stödja och utvärdera forskningskommunikation och Public Engagement, till exempel kompetenscentret NEWS som är under uppbyggnad i Nederländerna och väletablerade NCCPE i Storbritannien. I några länder finns också föreningar som driver de här frågorna och som även erbjuder råd och stöd, som Vetenskap & Allmänhet i Sverige, Wissenschaft im Dialog i Tyskland och the Spanish Association of Science Communication.

Genomförda EU-projekt inom forskningskommunikation och Public Engagement har lämnat efter sig en mängd digitala plattformar, verktygslådor, guider och riktlinjer. Det pågående EU-finansierade COALESCE-projektet har

ambitionen att utveckla och samla sådana resurser i ett digitalt kompetenscenter och också erbjuda kurser i forskningskommunikation.

Flera länder har Science Media Centres som hjälper journalister med råd kring vetenskapsbevakning och tips på experter att kontakta. Forskning.se:s journalisttjänst har samma ambitioner.

Webbplattformar som samlar nyheter och annan kommunikation om forskning finns på flera håll, bland annat danska videnskab.dk, science.lu i Luxemburg och svenska forskning.se. Vanligt är att dessa även erbjuder råd och stöd för den som vill kommunicera om forskning. Det finns också andra webbaserade resurser, som tyska the Impact Unit som samlar och sprider kunskap om hur forskningskommunikation kan utvärderas.

Andra nationella initiativ är nätverk där praktiker utbyter erfarenheter och stödjer varandra. Årliga nationella konferenser om forskningskommunikation är också vanliga. Det finns planer på fysiska mötesplatser, som det kommande Centrum för forskningskommunikation i Wien och det planerade Nobel Center i Stockholm.

Alla undersökta länder är involverade i CoARA-processen som syftar till att reformera hur forskning utvärderas. Målet är att utveckla och införa fler indikatorer för att mäta kvalitet och genomslag i forskning. I Nederländerna, Spanien och Storbritannien finns också nationella utvärderingssystem som ger incitament för forskningskommunikation.

Flera länder har priser för framstående forskningskommunikation, till exempel Danmark, Spanien och Sverige. I Tyskland är #FactoryWisskomm ett större initiativ av departementet med ansvar för forskning för att driva på utvecklingen av samverkan mellan forskare och samhälle.

EU-kommissionens ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, är en av Europas viktigaste källor till finansiering av forskning. Genom att projektansökningar bedöms bland annat utifrån vilket genomslag projektet kan förväntas ha och hur de sökande planerar att uppnå det, ger EU-kommissionen incitament för forskare att utveckla och använda forskningskommunikation. Resultaten av insatserna ska också återrapporteras efter avslutat projekt. Arbetsprogrammet WIDERA inom Horisont Europa syftar bland annat till att stärka och utveckla relationerna mellan forskning och andra delar av samhället.

Hur stor effekt de beskrivna insatserna i rapporten har haft för utvecklingen av forskningskommunikation är svårt att utvärdera. Insatserna sker i komplexa sammanhang där det är vanskligt att avgöra hur stor inverkan den specifika insatsen har haft i förhållande till olika omvärldsfaktorer. Intervjupersoner i andra länder har framför allt lyft fram vikten och värdet av att centrala aktörer – främst departement och forskningsfinansiärer – uttrycker stöd för, satsar på och efterfrågar forskningskommunikation.

Avslutningsvis: I många länder finns både högskoleutbildningar och forskning inom forskningskommunikation. I Sverige pågår också forskning på området men oftast kopplat till näraliggande discipliner som sociologi, medie- och kommunikationsvetenskap, journalistik och didaktik.